

Mælketegn, mælk er sundt

Af Jerry Meyer, Brønshøj

I DTC medlemsblad årg. 1 nr. 3 omtales en del mejeritegn fra Sønderjylland. Imidlertid findes der en del andre mælketegn fra resten af landet. Det er mit håb at kendte tegn er med i denne artikel.

Af nye mejeritegn fra det sønderjydske område, kendes følgende som mønthanter Jørgen Sømød allerede har omtalt i Møntavisen nr. 12 1979.

Holm Andelsmejeri

Dette lille mejeri, som ligger 3 km nordvest for Nordborg på Als, blev nedlagt for mange år siden. Blandt efterladenskaberne var en smørform til et pund smør. (Formen er af træ med messingbånd). I formen var nogle mejeripoletter fra *Svenstrup Andelsmejeri* (!). Man har ikke villet ofre pengene på egne poletter, men havde det dog alligevel. Thi i formen var yderligere 136 firekantede jernblikstykker tildels med afklippede hjørner. På hvert jernblikstykke, der har fungeret som mejeripolet, er indslået et tal. Der fandtes:

56 stk. med tallet 8 indslået.
47 stk. med tallet 4 indslået.
33 stk. med tallet 3 indslået.

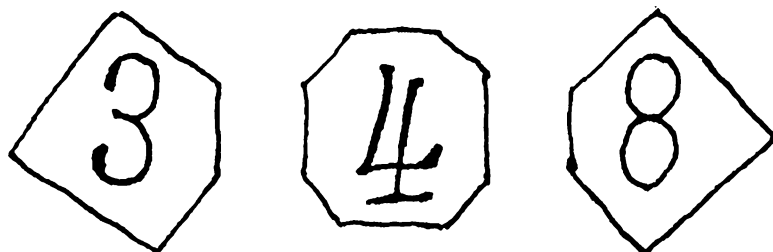

Fig. 1, 2, 3.

Sottrup Andelsmejeri i Øster Sottrup

I det nedlagte mejeri fandtes i begyndelsen af 1960'erne en æske med »Wert-Marken« fremstillet hos L. Chr. Lauer i Nürnberg. På mejeriet benyttedes de som afregningstegn. Ved optællingen var der 71 stk. 10 (pfennige) og 70 stk. 5 (pfennige).

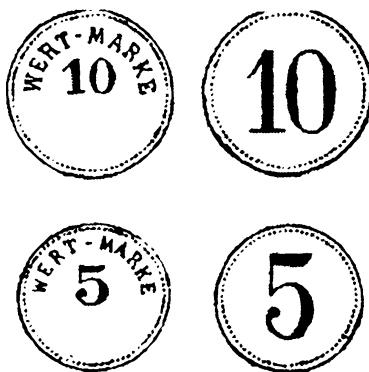

Fig. 5 og 6.

Fig. 7.

Lögumkloster 1Lt K.M. oval, forniklet zink 25 mm ensidig. Fig. 7.

Svenstrup fig. 4.

Fra Broballe Mejeri kendes to nye typer. A. 1 liter aluminium, men med bredt 1 tal. B. Som det i kataloget over Sønderjydske Mejeritegn beskrevne, men i messing. Fig. 8.

Fig. 8, bredt 1 tal.

Warnitz Meierei 25, rv. 25, forniklet zink 23 mm. Fig. 9.

Fig. 9.

At ideen med tegn bredte sig nord for den gamle grænse, ses af følgende kendte tegn.

Bjørnkjær Mejeri, tekst præget, tal indslået. Kendes med følgende tal indslået 1, 2, 5, 10, 25 og 50 rv. blank, mess. 26 mm. Fig. 10.

Fig. 10.

Andelsmejeriet Bjørnkjær, post og jernbaneadresse Hornsyld, oprettet 1888.

Fig. 11.

Gammelby Mejeri, tekst præget, inds. 5 mess. 26 mm. Fig. 11.

Fig. 12.

Gammelby Mejeri, tekst præget, inds. 2 mess. 20 mm. Fig. 12.

Andelsmejeriet Gammelby, post-adresse Stouby jernbaneadresse Daa-gaard, oprettet 1888.

Kirkedal Mejeri, tekst præget, inds. 25 mess. 26 mm. Fig. 13. Der kendes tegn med 10 og 5 inds.

Andelsmejeriet Kirkedal, post-adresse Raarup jernbaneadresse Gramrode, oprettet 1887.

Fig. 13.

Et tegn med tekst *Christiansdal* samt et med tekst *Hardenberg*, er så lig hinanden, at det ikke kan være tilfældigt.

Christiansdal, rv. 1 liter, mess. 24 mm. Fig. 14.

Hardenberg, rv. 1 liter, mess. 24 mm. Fig. 15.

Disse to tegn er uden tvivl brugt som betaling på godset Hardenberg. Om de har været udleveret folkene på gårdene, eller købt, kan jeg ikke oplyse noget konkret om.

Christiansdal ejes 1727 af grev A. Chrf. Knuth. Hans enke Ide Mar-

Fig. 14.

Fig. 15.

grethe Reventlow opretter i 1743 Lundegård, samt andre ejendomme til et baroni, Christiansdal. Christiansdal indlemmes, efter at bøndergodset var blevet bortsolgt i grevskabet Hardenberg-Reventlow.

Godset Hardenbergs historie kan føres tilbage til dronning Margrethe den I's tid.

Grevskabet Hardenberg, Radsted Sogn, Musse Herred, Maribo Amt, Lolland.

En anden kategori af mælketegn er dem som er brugt i kantiner samt udleveret til skolebørn.

Af tegn brugt i skoler kendes følgende: DFM Mejerier, 1/4 L Skolemælk, rv. sammenslynget DFM med mursymbol over. Præget i hvidt metal 24 × 19 mm. Fig. 16.

Fig. 16.

Jydsk Mælekompani Aarhus, rv. 1/4 Kærne Mælk 6 kantet 22 × 19 mm, hvidt metal. Fig. 17.

Fig. 17.

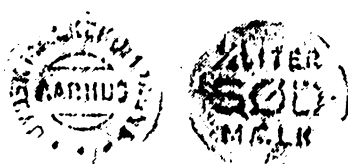

Fig. 18.

Jydsk Mælkekompani Aarhus, rv. 1/4 Sød, mess. 18 mm. Fig. 18.

Mejeriet Vesterbro 1/4 Statssaniseret sødmælk. Rv. MV samt en dreng med en mælkeflaske, oval alu. 24 × 19 mm. Fig. 19.

Fig. 19.

Mejeriet Vesterbro 1/4 Kærne-mælk, rv. som nr. 19. Fig. 20.

Fig. 20.

Andelsselskabet De forenede Mejerier post og jernbaneadresse Aarhus, oprettet 1900. Fællesmejeriet Jydsk Mælkekompani, Vester-gade 47, Aarhus, oprettet 1916.

Mejeriet Vesterbro, post og jernbaneadresse Aarhus, oprettet 1905.

Nr. 16, 17, 18, 19 og 20 er alle fremstillet i 1933 hos Carl Nielsens Søn Aarhus.

Nr. 16 under produktions nr. 0277 i ? eks.

Nr. 17 under produktions nr. 0292 i 1.000 eks.

Nr. 18 under produktions nr. 0293 i 3.000 eks.

Nr. 19 under produktions nr. 0294 i 750 eks.

Nr. 20 under produktions nr. 0295 i 250 eks.

Randers Skoler har brugt et mælketegn 20 mm med RS samt Mælk

indslået. Tegnet har været brugt før 1969. Det kendes i mess. og jern. Fig. 21.

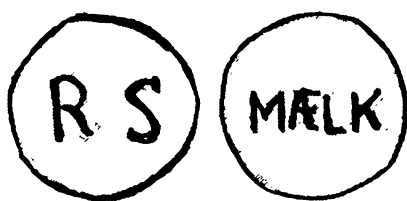

Fig. 21.

I Berlingske Tidende fra den 5. og 6. januar 1963 findes et par artikler om skolemælk. Det var Holstebros Skoler som ønskede at indføre et system, hvor børnene kunne betale med et tegn i stedet for rede penge.

Tegnene er yderst simple udstansede plastik brikker i farverne blå, gul, grøn, rød, sort. Alle 22 mm uden tekst. Avisudklippene stammer fra Arne Poulsens udklipsamling, venligst udlånt af mønthanler Jørgen Sæmod.

Af kantinetegn er det ret få jeg kender. Fra Belysningsvæsenets Kantine i København kendes et i plastik. Tekst BKM. Belysningsvæsenets Kantine og Marketenderi. Blåt 20 mm. Tegnet er brugt før 1968. Fig. 22.

Fig. 22.

Fra Helsingør Skibsværft Marketenderi kendes også et tegn med tekst: HSM Helsingør, rv, Mælk forneden Meka. Dette tegn er stadig i brug. Mess. 22 mm. Fig. 23.

Fra to store automobilfirmaer i København har vi også et par tegn. General Motors, tekst samt et bilrat over

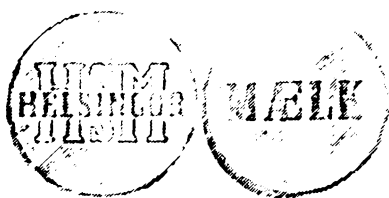

Fig. 23.

»En-ører« af plastic i Holstebros skoler

Den lille mønt er blevet mangelvare, efter at skolemælken steg fra 20 til 21 øre — Hver af byens tre skoler får sin farve »en-øre-jeton«

Holstebros tre skoler — Nørrelandskolen, Sønderlandsskolen og Danmarksgades Skole — er i det små begyndt med eget møntsystem. Det er en-ørerne, det er galt med. En flaske mælk af den størrelse, børnene normalt køber, er nu steget fra 20 til 21 øre. Derfor er en-ørerne blevet mangelvare.

Mangelvaren i Holstebro

For at råde bod på miseren har man ladet fremstille plastic-»enører«, som købes af børnene for en øre og gives videre til skolebetjenten, der står for det samlede indkøb af mælk.

Hurtigere ekspedition

Berlingske Tidende talte i aften med skoleinspektør Ths. Johansen, Nørrelandskolen.

— Er det helt lovligt, spurgte vi. — Det må man da mene. Pengene kommer ikke uden for skolen. Der er altså kun tale om leddet elev-skolebetjent. Når 5—600 børn på én gang skal have hver en flaske mælk à 21

øre, siger det sig selv, at der pludselig bliver mangel på enører. For at gøre ekspeditionen hurtig har vi derfor indført plastic-jetons af samme type, som man bruger i f. eks. kortspillet i hembre.

Hver skole får sin farve jeton, de ikke kan forveksles. Systemet indføres fra mandag. I dag fik verne en skrivelse med hjem til derretning for forældrene.

Jeg håber, det nye system vil gøre godt og gnidningsløst.

Møntdirektør A. K. F. Christensen, Den kongelige Mønt, bader også om en udtalelse. Møntdirektøren sagde:

— Der er ingen mangel på Bankerne ligger inde med i beholdninger.

Om det lovlige må jeg præcis fastholde, at privat møntfremstilling ikke er tilladt. Anderledes spørgsmålet naturligvis, hvis tale om et helt internt værdi, og man kan være forvisset at pengene ikke bruges andet.

Der må naturligvis ses på enkelte sager, før man kan fastslå, der handles lovligt eller ikke. Kender jo spillemønter i f. eks. voli og på Dyrehavsbakken, og også tale om, at en institut Koføeds Skole skal have et omvekslingsmiddel.

— Da vi kan forvente, at der kommer nye reguleringer af mælkeprisen, har vi besluttet, at jeton af plastic skal gælde som dibevis for køb af en flaske mælk. Eleverne kan altså nu for eksempel købe 10 jetons à 21 øre. Selv om der nu gældende mælkepris skulle stige eller falde, kan vi stadig bibeholde jetonen som betaling for en flaske mælk.

Et stort arbejde med veksling af småmønt undgås. Eleven betaler blot med sin jeton, der i øvrigt har forskellig farve, alt efter hvilken skole den er gyldig på. Der er altså ikke tale om nogen »møntfremstilling« af endre-»erstatninger« eller lignende, men om indførelse af plastic-jetons, som for nemheds skyld købes flere ad gangen af eleverne, og de små jetons giver så ret til udlevering af en flaske mælk.

O. P.

Systemet er altså analogt med, hvad man kender fra bl. a. københavnske skoler, hvor børnene kan købe kartonmælkemærker i perforerede ark.

Mælk for en plastic-jeton

Hvordan tre skoler kommer uden om stort arbejde med at veksle

Holstebros tre skoler indfører, som meddelt i går, fra og med mandag et »jeton-system«, hvorved man kommer uden om »skæve« beløb.

Misere er, at beløbet for skolemælken forhøjes fra 20 til 21 øre, og derfor er man bange for, at der bliver for meget administrationsbesvær med enøren.

Skoleinspektør Ths. Johansen, Nørrelandskolen, som Berlingske Tidende talte med i går, beretter for en fuldstændigheds skyld følgende om det ny system:

Fig. 24.

Fig. 25.

en damper, forneden en roset, præget mess. 31 mm. På bagsiden inds. Mælk. Fig. 24. Ford, et ovalt tegn i messing med tekst, Ford Mælk indslået 53 mm. Bagside blank. Fig. 25.

Disse tegn blev udleveret til sprøjtemalerne på fabrikkerne og gjaldt for 1/2 l sødmælk. Mælken var gratis leveret af firmaet. Kloge folk mente, at mælken kunne neutralisere de skadelige virkninger fra sprøjtemalingen.

Nu er firmaerne lukket, og malerne er væk. Tegnene er brugt før 1967.

Skulle nogle af MTs læsere sidde inde med oplysninger om flere mælketegn så skriv venligst til red.

Et mejeri har været brugt som model til en pengeseddel på 5 Andele fra Jord – Arbejde – Kapital Banken. Det afbildede mejeri hedder Lykkekilde. Ja, mælk er sundt – og så er der skilninger i den kilde.

Tak til mønthanlder Jørgen Sømod for oplysninger vedrørende produktionstillene fra Carl Niensens Søn, Aarhus, samt for udlån af materiale iøvrigt.

Litteratur: Dansk Mejeristat, København 1931 I-IV, DTC medlemsblad. Arg. 1 nr. 3, J. P. Trap 1904. ■

ORIGINAL DYPIAN OSTEVOX

giver altid ostene et smukt salgs-mæssigt ydre. – Benyt 150-4 metoden, d.v.s. dyppetid 4 sekunder ved 150°C.

I mere end 25 år har ORIGINAL DYPIAN støt og roligt øget sin markedsandel.

A/s ALBERT NIELSEN
KEMISK FABRIK

Daugbjergvej 16
8100 Aarhus C
Tlf. 06 - 12 53 44

Salgskonsulent Børge Ladegaard
Holstebro
Tlf. (07) 42 29 58

KOLDING gruppen
ingeniør- og handelsfirma as

TOLDBODGADE 5 . DK-6000 KOLDING . DANMARK . TLF. (05) 52 77 00